

بررسی شکاف انتظارات حسابرسی در زمینه کشف تقلب در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

داریوش فروغی^۱

مجتبی عسگری ارجنگی^۲

تاریخ دریافت: ۹۴/۹/۴

تاریخ پذیرش: ۹۵/۷/۱۲

چکیده:

این پژوهش به بررسی شکاف انتظارات حسابرسان، مدیران مالی و روسای شعب بانکها در مورد وظیفه حسابرسان در زمینه پیشگیری و کشف تقلب، می‌پردازد. پژوهش حاضر بر مبنای هدف، کاربردی و بر مبنای روش توصیفی است که به شیوه پیمایشی انجام شده است و برای جمع آوری اطلاعات مورد نیاز آن از پرسشنامه استفاده شده است. بازه زمانی این پژوهش سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴ بوده است. پرسشنامه‌ها شامل ۲۱۰ نمونه که به سه گروه شکاف منطقی و معقول، شکاف استاندارد ناکارآمد و شکاف عملکرد ناکارآمد تفکیک شده‌اند. همچنین پرسشنامه‌ها بین سه گروه پاسخ دهنده شامل مدیران مالی شرکت‌های تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، حسابرسان مستقل و روسای شعب بانکها توزیع شد، و در نهایت ۱۵۷ پرسشنامه جمع آوری گردید. داده‌های آماری حاصله به روش t دو گروه مستقل و آماره F جهت برابری وایانس‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان دهنده وجود شکاف انتظارات بین هر سه گروه در مورد وظیفه حسابرسان مستقل برای کشف و پیشگیری از تقلب، است. شکاف انتظارات تأیید شده به سه گروه شکاف معقول بودن^۳، شکاف عملکرد ناکارآمد^۴ و شکاف استاندارد ناکارآمد^۵ تفکیک شده است.

واژگان کلیدی: شکاف انتظارات حسابرسی، تقلب، عملکرد حسابرسان، مدیران مالی، روسای شعب بانکها.

۱ - دانشیار گروه حسابداری دانشگاه اصفهان (نویسنده مسئول: Foroghi@ase.ui.ac.ir) ۰۹۱۳۱۱۶۳۲۹۱-

۲- کارشناس ارشد حسابداری

3. Reasonableness Gap

4. Deficient Performance Gap

5. Deficient Standard Gap

۱- مقدمه

استفاده کنندگان صورت‌های مالی به دلایل مختلف، به طور مستقیم کیفیت و مطلوب بودن صورت‌های مالی را ارزیابی نمی‌کنند بلکه به نظر حسابرس مستقل و با صلاحیت درباره اعتبار اطلاعات اتکا می‌کنند. اظهار نظر حسابرس در مورد صورت‌های مالی به معنای اطمینان منطقی و معقول درباره مطلوبیت و قابل اعتماد بودن گزارش‌های مالی است. از اهداف حسابرسی صورت‌های مالی حمایت از منافع ذینفعان است زیرا اطمینانی که به واسطه استقلال، نظر حرفه‌ای، رعایت آیین رفتار حرفه‌ای و سایر الزامات دیگر صورت می‌گیرد، سبب اطمینان سرمایه‌گذاران و اعتبار دهندگان و سایر گروه‌های ذینفع نسبت به عملکرد و گزارش‌های تهیه شده حسابرسی می‌گردد و نهایتاً موجب ارتقا حرفه حسابرسی می‌شود. یکی از مسائل با اهمیت در حرفه حسابرسی، برآورده نمودن خواسته‌ها و انتظارات گروه‌های مختلف استفاده کننده از صورت‌های مالی و گزارش حسابرسی است. انگیزه افراد برای تقاضای خدمات حسابرسی بسیار گسترده است، بطوریکه حرفه با توجه به محدودیت‌های موجود توانایی فراهم کردن همه جانبه انتظارات جامعه را ندارد و به نظر می‌رسد بین دیدگاه حرفه حسابرسی و جامعه نسبت به وظایف و حوزه‌های مسئولیت حسابرسان شکافی وجود دارد، که این شکاف ممکن است از انتظارات نامعقول و ناکارآمد جامعه، نقاط ضعف استانداردهای حرفه یا کوتاهی حسابرسان در انجام عملکرد تعیین شده آن‌ها (قصور حسابرس) به وجود آمده باشد. بررسی انجام شده توسط هاسیک و همکاران (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که حسابرسان نتوانسته‌اند تمام انتظارات و خواسته‌های استفاده کنندگان از گزارش حسابرسی را برآورده نمایند. همچنین نگرش استفاده کنندگان از گزارش‌ها و صورت‌های مالی با نگرش حسابرسان در مورد مسئولیت، نقش و وظایف حسابرسان بسیار متفاوت می‌باشد. به این ترتیب بین آنچه حسابرسان معتقدند طبق قوانین و استانداردهای حرفه در برابر آن مسئول‌اند و آنچه جامعه و استفاده کنندگان معتقدند حسابرسان در برابر آن مسئول‌اند تفاوت زیادی وجود دارد. این تفاوت «شکاف انتظارات» نامیده می‌شود. لذا هدف این پژوهش بررسی شکاف انتظارات در زمینه کشف تقلب بین حسابرسان مستقل، مدیران مالی و روسای شعب بانک‌ها است.

۲- ادبیات نظری

«شکاف انتظارات» نخستین بار در سال ۱۹۷۴ توسط لی گیو^۶ در حسابرسی استفاده شد و آن را به عنوان تفاوت بین سطوح عملکرد مورد انتظاری که به وسیله حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان از صورت‌های مالی تصور شده، تعریف کرد. این تعریف در سال ۱۹۷۸ توسط کمیسیون کوهن^۷ توسعه یافت. کمیسیون عهده دار شد بررسی کند که آیا شکافی بین آنچه عموم انتظار یا نیاز دارند و آنچه حسابرسان می‌توانند و باید به طور معقول انتظار داشته باشند که انجام دهند وجود

6-Liggio

۷-این کمیسیون که به نام رئیس آن به کمیسیون کوهن (cohen) معروف است، مسئول بررسی ماهیت، دامنه و نقش حسابرسی مستقل در جامعه می‌باشد.

دارد یا خیر؟

در نهایت کمیسیون به این نتیجه رسید که ممکن است بین چیزی که جامعه انتظار دارد و چیزی که به طور منطقی می‌توان از حسابرسان انتظار داشت شکاف وجود داشته باشد (چادهری و همکاران^۸، ۲۰۰۵).

کمیته دینگل^۹ در سالهای ۱۹۸۵ و ۱۹۸۶ رسوایی‌های زیادی را مورد بررسی قرار داد و یک مجموعه از سؤالات در مورد شکاف انتظارات مطرح کرد که محتوای آن‌ها به شرح زیر بود:
 آیا حسابرسان باید مسئولیت بیشتری را برای اعمال خلاف قانون و تقلبات و سوء جریان‌های کشف نشده صاحبکاران خود بر عهده بگیرند؟
 آیا حسابرسان باید مسئولیت بیشتری را برای ارزیابی و ابلاغ اینکه آیا شرکتی به فعالیتش ادامه می‌دهد یا خیر متقبل شوند؟

آیا گزارش‌ها و ارتباطات مکتوب حسابرسان باید از لحاظ ماهیت و محدودیت‌های وظایف حسابرسان اصلاح گردد؟ (آرتور اندرسن، کوپرز و لیبراند، ۱۹۹۲).

باید به این نکته مهم توجه داشت که انتظارات جامعه در برابر صورت‌های مالی واقعاً فراتر از نقش حسابرسان و اظهارنظر حسابرسی آن‌هاست. مسئله پیچیده‌تر از این‌هاست و هر آن چه در صورت‌های مالی ارائه می‌شود را در بر می‌گیرد و شامل هر کسی که برای صورت‌های مالی مسئولیت دارد، می‌شود. مسئولیت گزارشگری مالی یک فرآیند پیچیده می‌باشد (کمپبل، ۱۹۸۸).

انجمن حسابداران خبره کانادا^{۱۰}، کمیسیون مک دونالد^{۱۱} را به منظور مطالعه و بررسی شکاف انتظارات جامعه از حسابرسی تشکیل داد. کمیسیون آخرین گزارش خود را در سال ۱۹۸۸ ارائه داد و اعلام کرد که جامعه به طور گسترده‌ای دامنه مسئولیت‌های واگذار شده به حسابرسان را نادیده می‌گیرد. بنابراین بعضی از آن‌ها احساس می‌کنند که انتظارات آن‌ها برآورده نشده است.

مطالعاتی که قبلاً صورت گرفته‌اند هر کدام شکاف انتظارات را به نوعی تعریف کرده‌اند از جمله: سولیوان و گوی^{۱۲} (۱۹۸۸) بیان کرده‌اند که شکاف انتظارات در حسابرسی به اختلاف بین چیزی که جامعه معتقد است مسئولیت حسابرسی می‌باشد و چیزی که حسابرسی معتقد است جزء وظایفش می‌باشد اشاره دارد.

سیکا و همکاران^{۱۳} (۱۹۹۸) شکاف انتظارات را چنین تعریف کرده‌اند: نشان دادن اختلاف بین چیزی که جامعه از حسابرسی انتظار دارد و چیزی که حرفه حسابرسی ترجیح می‌دهد هدف حسابرسی باشد. مارتنز و مک انرو^{۱۴} (۲۰۰۱) شکاف انتظارات را اختلاف بین چیزی که استفاده‌کنندگان صورت‌های

8 - Chowdhury et al

9 -House Sub-Committee on Oversight and Investigations (HSOI)

10 -Canadian Institute of Chartered Accountants

11 -Macdonald Commission

12 -Sullivan & Guy

13 -Sikka et al.

14 -Martenz & Mc Enroe

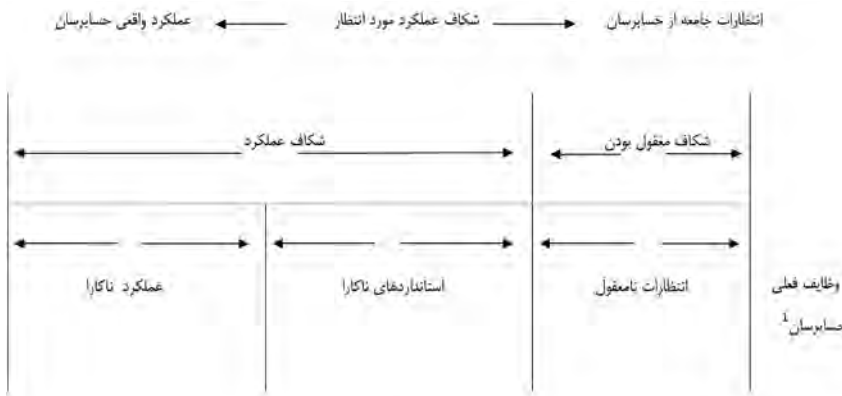
مالی به عنوان بخشی از وظایف حرفه حسابرسی می‌دانند و چیزی که حسابرسان مسئولیت خود می‌دانند، معرفی کرده‌اند. اما در نهایت همگی در مورد اینکه شکاف انتظارات اختلاف بین برداشت جامعه و برداشت حسابرسان از مسئولیت حسابرسان می‌باشد، با هم موافق‌اند (سیدانی، ۲۰۰۷).^{۱۵} پورتر^{۱۶} یک ساختار دقیق تر برای شکاف انتظارات ارائه نمود. شکل ۲-۱ اجزا شکاف انتظارات را همان طور که پورتر پیشنهاد کرده نشان می‌دهد. وی شکاف انتظارات را بدین صورت تعریف کرده است: شکاف بین انتظارات جامعه از حسابرسان و عملکرد واقعی حسابرسان. این تعریف به امکان انتظارات غیرمنطقی توسط جامعه و نیز عملکرد پایین تر از حد استاندارد حسابرسان اعتراف می‌کند. به منظور تمایز بین این دو، پورتر دو عنصر اصلی شکاف مورد انتظار را این گونه تعریف کرده است: ۱- شکاف معقول بودن^{۱۷}: اختلاف بین چیزی که جامعه انتظار دارد حسابرسان به آن دست یابند و چیزی که می‌توان به طور منطقی انتظار داشت حسابرسان به آن برسند.

۲- شکاف عملکرد^{۱۸}: اختلاف بین چیزی که جامعه می‌تواند بطور منطقی انتظار داشته باشد حسابرسان به آن دست یابند و چیزی که حسابرسان به آن می‌رسند (دیکسن و همکاران^{۱۹}، ۲۰۰۶). در مورد شکاف عملکرد، انتظارات جامعه ممکن است از چیزی که حسابرسان به دلیل قوانین حرفه ملزم به انجام آن هستند، منحرف شود. پورتر این اختلاف را به شکاف استاندارد ناکارا^{۲۰} و شکاف عملکرد ناکارا^{۲۱} تفکیک کرد:

۲-۱- شکاف استاندارد ناکارا: اختلاف بین وظایفی است که به طور منطقی می‌توان از حسابرسان انتظار داشت به وظایف فعلی تعریف شده از طریق قانون و حرفه برای حسابرسان.
 ۲-۲- شکاف عملکرد ناکارا: اختلاف بین عملکرد استاندارد حسابرسان و عملکرد واقعی حسابرسان (هاسیک و همکاران ۲۰۰۹).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

- 15 -Siddani
- 16 -Porter
- 17 -Reasonableness Gap
- 18 -Performance Gap
- 19 Dixon et al.
- 20 -Deficient standard gap
- 21 -Deficient performance gap

۱- وظایفی که توسط قوانین و مقررات و بیانه های حرفه ای معین می شوند.

۲- وظایفی که انجام آنها توسط حسابرسان دارای منفعت - مزیه است.

شکل (۱) - ساختار شکاف انتظارات پورتر (۱۹۹۳:۸۷)

بر طبق استانداردهای حسابرسی ایران تقلب عبارت است از هرگونه اقدام عمدی یا فریبکارانه یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث، برای برخورداری از یک مزیت ناروا یا غیر قانونی. هرچند تقلب یک مفهوم قانونی گسترده دارد، اما آنچه به حسابرسان مربوط می‌شود، اقدامات متقلبانه ای یا سو استفاده از دارایی‌هایی است که به تحریف با اهمیت در صورت‌های مالی می‌انجامد. کشف تقلب قبل از سال ۱۹۲۰ بعنوان هدف اولیه و کار اصلی حسابرسان شناخته می‌شد. اما طی سالهای ۱۹۲۰ تا ۱۹۶۰ حرفه حسابرسی رفته رفته اهمیت کمتری برای کشف تقلب قائل شد تا اینکه در پایان این دوره این وظیفه را بطور کامل انکار کرد و نقش کشف و پیشگیری از تقلب را بر عهده مدیریت شرکت گذاشت و هدف اولیه حسابرسی را اعتباردهی به صورت‌های مالی قلمداد نمود. طی دوره ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰ حرفه نقش حسابرسان را در کشف تقلب کاهش داد و تأکید کرد حسابرسان وظیفه جستجوی تقلب را ندارند و روش‌های حسابرسی برای این امر طراحی نشده است و بطور مشخص برای کشف تخلف‌ها قابل اعتماد نیست. از اوایل دهه ۱۹۸۰ در طرز تفکر صاحب نظران حسابرسی در مورد تقلب به تدریج تغییراتی بوجود آمد، این امر بیشتر تحت تأثیر افزایش حجم و تعداد تقلب‌ها در شرکت‌ها و افزایش انتقادات از حسابرسان توسط سیاستمداران، دادگاه‌ها، روزنامه نگاران اقتصادی و عموم مردم به خاطر ناتوانی در آشکار کردن تقلب‌ها عمده در شرکت‌ها و بطور کلی انکار مسئولیت کشف تقلب بعنوان هدف کار حسابرسی، به حد دوره پیش از دهه ۱۹۲۰ نرسیده است، اما حسابرسان گروه آمریکایی به مسئولیت‌هایی در مورد کشف تقلب اذعان کردند. علاوه بر این در انگلستان، حسابرسان به تدریج شروع به پذیرش مسئولیت کشف تقلب (یا سوء ظن به تقلب) در طول دوره حسابرسی خود و ارائه گزارش آن به مقامات مسئول کرده‌اند. اما سطح پذیرش مسئولیت

کشف و گزارشگری تقلبات در کشورهای مختلف همچنان متفاوت است. عده ای معتقدند آنچه برای حرفه مطلوب به نظر می‌رسد کاهش مسئولیت‌های حسابرسان در کشف تقلب‌ها است. این امر به منظور واکنش نسبت به تضاد ذاتی در هر حرفه ای است که جهت اداره خود ضوابطی را وضع می‌کند. از طرفی چون موارد عمده ای از تقلب وجود دارد که حسابرسان قادر به کشف آن‌ها نیستند، دادگاه‌ها دریافته‌اند که حسابرسان به این علت به دنبال کاهش مسئولیت خود هستند. حسابرسان بیشتر به دنبال حمایت از منافع اعضای حرفه هستند تا اینکه وظایف و تعهدات عمومی نسبت به جامعه را دنبال کنند (نادریان و صفار، ۱۳۸۰).

شکاف انتظارات بوجود آمده در رابطه با وظیفه حسابرسان در قبال کشف تقلب و پیشگیری از وقوع آن تحت تأثیر دو متغیر است:

توانایی حسابرسان برای کشف تقلب؛ و

تلاش‌های حسابرسان برای کشف تقلب.

ممکن است حسابرسان واجد مهارت‌های لازم برای کشف تقلب باشد اما تمایلی به این کار نداشته باشد و علائم وجود تقلب در شرکت را نادیده بگیرد. از طرف دیگر ممکن است حسابرسان از تکنیک‌های متفاوتی استفاده کند اما تجربه کافی برای کشف خطوط قرمز را نداشته باشد. هر دو مورد گفته شده باعث افزایش این شکاف می‌شود (زیکموند، ۲۰۰۸).

□ ۳- پیشینه پژوهش

کلاً وس راه نک و همکاران^{۲۲} (۲۰۱۴)، در پژوهشی تحت عنوان «شکاف انتظارات حسابرسی: وجود، علل و تأثیر تغییرات» به بررسی لزوم ایجاد تغییرات قانونی در حرفه حسابرسی جهت کاهش شکاف انتظارات حسابرسی پرداخت. نتایج پژوهش گویای تأیید تغییر قوانین حرفه حسابرسی جهت کاهش شکاف انتظارات منطقی و عملکرد بین استفاده کنندگان از خدمات حسابرسی و حسابرسان می‌باشد.

سون یاو فو نگ و همکاران^{۲۳} (۲۰۱۳)، در پژوهشی تحت عنوان «سوابق و پیامدهای شکاف انتظارات حسابرسی: شواهدی از بخش بانکی در مالزی» پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد دانش و تجربه متصدیان بانک در مالزی می‌تواند تأثیر با اهمیتی در کاهش شکاف انتظارات حسابرسی داشته باشد. همچنین نقش میانجی‌گری از شکاف انتظارات نیز مورد تأیید قرار گرفت.

کیت هافتون و همکاران^{۲۴} (۲۰۱۱)، به پژوهشی تحت عنوان «مادیت در زمینه حسابرسی» پرداختند. در این پژوهش از مصاحبه با افراد به نمایندگی از گروه‌های ذینفعان در استفاده از خدمات حسابرسی پرداخته شد. نتایج نشان دادند که سهامداران از مفهوم مادیت حسابرسی و نیاز به افشای عمومی درک مناسبی ندارند.

22 -Klaus Ruhnke et al.

23 Soon-Yau Foong et al.

24 Keith A. Houghton et al.

گلد و همکاران^{۲۵} (۲۰۱۰)، در پژوهشی تحت عنوان « بررسی شکاف انتظارات بین حسابرسان و استفاده کنندگان صورت‌های مالی تحت استاندارد بین المللی حسابرسی شماره ۷۰۰ (اصلاح شده)» پرداختند. نتایج نشان دادند که توضیحات مشروح مندرج در گزارش حسابرسی طبق ISAV۷۰۰ در برابر مسئولیت مدیریت و دامنه حسابرسی، شکاف انتظارات را کاهش نمی‌دهند و حتی ممکن است اثر نامطلوبی نیز داشته باشند.

صدیقی و همکاران^{۲۶} (۲۰۰۹)، در پژوهشی تحت عنوان «بررسی اثر آموزش حسابرسی در کاهش شکاف انتظارات حسابرسی در اقتصادهای نوظهور (بنگلادش)» پرداختند. نمونه‌های تحقیق شامل حسابرسان، بانکداران و دانشجویان می‌باشد. آن‌ها با تجزیه و تحلیل نتایج به این نتیجه رسیدند که آموزش حسابرسی بطور معنی داری شکاف انتظارات حسابرسی را کاهش می‌دهد.

هاسیک و همکاران^{۲۷} (۲۰۰۹)، در پژوهشی تحت عنوان «بررسی شکاف انتظارات در حسابرسی از دیدگاه مدیران بازرگانی، بانکداران و حسابرسان» پرداختند (بانکداران بعنوان گروه کنترلی تحقیق). نتایج این پژوهش بستگی به متن استانداردهای حسابرسی هر کشور دارد و از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. در نهایت آن‌ها به این نتیجه رسیدند که مدیران بازرگانی برای کشف تقلب‌های بی اهمیت و کشف تقلب (با اهمیت و بی اهمیت) در صورت وجود تبانی از حسابرسان انتظارات نامعقولی دارند و نیازمند آگاهی بیشتر در زمینه دامنه کار حسابرسی و محدودیت‌های ذاتی آن می‌باشند.

سیدانی^{۲۸} (۲۰۰۷)، در پژوهشی تحت عنوان « فاصله انتظارات حسابرسی: شواهد از لبنان» به بررسی شکاف انتظارات حسابرسی در کشور لبنان پرداخت. نتایج پژوهش نشان دهنده شکاف معقول قابل ملاحظه بین برداشت حسابرسان از حرفه خودشان در مقایسه با برداشت دیگران می‌باشد که این اختلاف معنی دار مربوط به وظیفه حسابرسان در کشف تقلب می‌باشد.

حنیفا و هدیب^{۲۹} (۲۰۰۷)، در پژوهشی تحت عنوان « تعیین شکاف انتظارات حسابرسی در میان زمینه‌های فرهنگی» به بررسی شکاف انتظارات حسابرسی در کشور عربستان سعودی پرداختند. نتایج پژوهش نشان دهنده شکاف عملکرد در حسابرسی در رابطه با برخی مسئولیت‌های حسابرسان بخصوص در مورد پیروی از اصول اخلاقی حرفه، اطمینان دادن از افشای کافی و گزارش تمامی تخلفات و کشف تقلب می‌باشد.

دیکسن و همکاران^{۳۰} (۲۰۰۶)، در پژوهشی تحت عنوان « بررسی شکاف انتظارات در مصر» به بررسی شکاف انتظارات حسابرسی بین حسابرسان و استفاده کنندگان صورت‌های مالی در کشور مصر پرداختند. نتایج پژوهش نشان دهنده شکاف انتظارات وسیعی در مصر در مورد مسئولیت حسابرسان برای پیشگیری از تقلب می‌باشد.

25 -Gold et al.

26 -Siddiqui et al.

27 -Hassink et al.

28 Sidani

29 -Haniffa & Hudaib

30 -Dixon et al.

فضلی و احمد^{۳۱} (۲۰۰۴)، در پژوهشی تحت عنوان «شکاف انتظارات حسابرسی: مواردی از مالزی» به بررسی شکاف انتظارات حسابرسی در کشور مالزی بین حسابرسان، سرمایه‌گذاران و بانکداران پرداختند. نتایج پژوهش نشان دهنده شکاف معنی‌داری در زمینه مسئولیت حسابرسان در مورد حسابرسان، سرمایه‌گذاران و بانکداران می‌باشد.

بست و همکاران^{۳۲} (۲۰۰۱)، در پژوهشی تحت عنوان «مدارک و شواهد از فاصله انتظارات حسابرسی در سنگاپور» به بررسی اختلاف نظر حسابرسان، بانکداران و سرمایه‌گذاران در رابطه با مسئولیت حسابرسان برای کشف تقلب و پیشگیری از آن و همچنین سودمندی تصمیم‌گیری براساس صورت‌های مالی پرداختند، نتایج پژوهش نشان دهنده اختلاف معنی‌داری بین نظرات این گروه‌ها می‌باشد.

زاهد احمد زاده و همکاران (۱۳۹۲) به پژوهشی با عنوان «بررسی شکاف انتظارات بین حسابرسان مستقل و سرمایه‌گذاران نهادی در ارزیابی بندهای گزارش حسابرسی» پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از آن است حسابرسان و سرمایه‌گذاران نهادی درباره پیام‌های مندرج در گزارش حسابرسی راجع به موضوعات اعتبار یا کشف تقلب، فرایند حسابرسی و پیام‌های مندرج در گزارش حسابرسی راجع به معقولانه بودن معیار ارزیابی اطلاعات اختلاف نظر دارند.

نیکبخت و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر فاصله انتظاراتی بین حسابرسان و استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی در محیط ایران» به بررسی دوگانگی بین استانداردهای حسابداری و قوانین و مقررات و همچنین ارائه خدمات جانبی به صاحبکار مؤسسات حسابرسی در ایران پرداختند. نتایج حاصله نشان داد که بین دیدگاه حسابرسان و استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی به دلیل وجود دوگانگی بین استاندارد حسابداری و قوانین و مقررات کشور و ارائه خدمات جانبی به صاحبکار توسط مؤسسات حسابرسی شکاف انتظاراتی وجود دارد.

مهدیان (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی شکاف انتظارات بین حسابرسان مستقل و مدیران مالی شرکت‌ها در ارزیابی بندهای گزارش حسابرسی پرداخت. نتایج این پژوهش گویای تفاوت معنی‌داری بین برداشت حسابرسان و مدیران مالی درباره پیام‌های مندرج در گزارش حسابرسی راجع به فرایند حسابرسی (رسیدگی به کلیه معاملات، مانده‌های مهم و...) و همچنین پیام‌های مندرج در گزارش حسابرسی راجع به معقولانه بودن معیار ارزیابی اطلاعات می‌باشد.

حیدری تازه‌کند (۱۳۸۴) در پژوهشی به بررسی شکاف انتظارات در حسابرسی در رابطه با حوزه‌های مسئولیت حسابرسان مستقل (تقلبات، اشتباهات، ارزیابی تداوم فعالیت و ارزیابی کنترل‌های داخلی) پرداخت. نتایج بدست آمده نشان می‌دهند که انتظارات استفاده‌کنندگان از گزارش حسابرسی حسابرسان مستقل در زمینه تقلب، اشتباهات، ارزیابی تداوم فعالیت و کنترل‌های داخلی فراهم نشده و وجود شکاف انتظارات در حسابرسی تأیید می‌شود.

خالقی بایگی (۱۳۸۲) در پژوهشی به بررسی شکاف انتظاراتی بین حسابرسان و استفاده‌کنندگان

31 - Fadzly & Ahmed

32 - Best et al.

از نقش اعتباردهی حسابرسان مستقل پرداخته است. نتایج به دست آمده بیانگر این می‌باشد که تفاوت معنی داری بین انتظارات حسابرسان و استفاده کنندگان از نقش اعتباردهی حسابرسان مستقل وجود دارد.

علیچانی (۱۳۸۰) در پژوهشی به بررسی شکاف بین نگرش حسابرسان مستقل و گروهی از استفاده کنندگان گزارش حسابرسی در مورد ارزیابی رعایت قوانین و مقررات در حسابرسی صورت‌های مالی توسط حسابرسان مستقل پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد تصور حسابرسان و استفاده کنندگان در مورد وظایف حسابرسی پیرامون ارزیابی رعایت قوانین و مقررات تفاوت معنی داری با هم دارد. بزرگ اصل (۱۳۷۹) در رساله دکتری خود به بررسی برداشت حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان از محتوای پیام‌های ارسال شده توسط گزارش‌های حسابرسی پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد که در موارد متعددی بین برداشت حسابرسان و استفاده کنندگان تفاوت معنی داری وجود دارد.

□ ۴- فرضیه‌های پژوهش

این پژوهش مشتمل بر ۳ فرضیه اصلی و هر فرضیه اصلی مشتمل بر ۳ فرضیه فرعی به شرح زیر است:

فرضیه اصلی اول: بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، تفاوت معنی داری وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی مربوط به فرضیه اصلی اول به شرح زیر است:

۱-۱ بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف منطقی و معقول وجود دارد.

۲-۱ بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف عملکرد ناکارآمد وجود دارد.

۳-۱ بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف استاندارد ناکارآمد وجود دارد.

فرضیه اصلی دوم: بین انتظارات حسابرسان و روسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، تفاوت معنی داری وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی مربوط به فرضیه اصلی دوم به شرح زیر است:

۱-۲ بین انتظارات حسابرسان و روسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف منطقی و معقول وجود دارد.

۲-۲ بین انتظارات حسابرسان و روسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف عملکرد ناکارآمد وجود دارد.

۳-۲ بین انتظارات حسابرسان و روسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف استاندارد ناکارآمد وجود دارد.

فرضیه اصلی سوم: بین انتظارات روسای شعب بانک‌ها و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در

- رابطه با کشف تقلب، تفاوت معنی داری وجود دارد.
- فرضیه‌های فرعی مربوط به فرضیه اصلی سوم به شرح زیر است:
- ۱-۳ بین انتظارات روسای شعب بانک‌ها و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف منطقی و معقول وجود دارد.
- ۲-۳ بین انتظارات روسای شعب بانک‌ها و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف عملکرد ناکارآمد وجود دارد.
- ۳-۳ بین انتظارات روسای شعب بانک‌ها و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب، شکاف استاندارد ناکارآمد وجود دارد.

۵- روش پژوهش

این پژوهش بر مبنای هدف، کاربردی و بر مبنای روش توصیفی است که به شیوه پیمایشی انجام شده است. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. تعداد کل پرسشنامه‌های توزیع شده در این پژوهش ۲۱۰ پرسشنامه بود که بین اعضای نمونه جامعه آماری توزیع گردید. از کل پرسشنامه‌های توزیع شده ۱۷۶ پرسشنامه جمع آوری گردید که ۱۹ عدد از این پرسشنامه‌ها به دلیل عدم پاسخ گویی به تمام سؤالات پرسشنامه غیر قابل استفاده بودند. پرسشنامه‌ها طی چهار ماه از طریق مراجعه حضوری و برخی موارد از طریق ایمیل توزیع و جمع آوری شدند و بصورت هفتگی پیگیری می‌شدند. اطلاعات مربوط به تعداد پرسشنامه‌های ارسال شده، تعداد پرسشنامه‌های دریافت شده در این پژوهش برای هر طبقه از افراد نمونه به شرح جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول شماره (۱) پرسشنامه‌های توزیع و جمع آوری شده

ردیف	گروه	تعداد جامعه آماری	تعداد پرسشنامه‌های توزیع شده	تعداد کل پرسشنامه‌های جمع آوری شده	تعداد پرسشنامه‌های قابل قبول
۱	حسابرسان	۳۸۱	۱۰۰	۸۳	۷۷
۲	مدیران مالی	۱۰۳	۵۵	۴۳	۳۹
۳	روسای شعب بانک‌ها	۸۷	۵۵	۵۰	۴۱
	جمع	۵۷۱	۲۱۰	۱۷۶	۱۵۷

پرسشنامه طراحی شده شامل چهار بخش است. بخش اول به منظور اطمینان بخشی نسبی و جلب مشارکت پاسخگویان، پرسشنامه‌ها منضم به نامه ای شده که در آن ضمن تاکید بر جنبه‌های علمی پژوهش و توجیه ضرورت ارائه پاسخ از سوی آن‌ها، اطمینان داده شده است که اطلاعات جمع

آوری شده از طریق پرسشنامه به طور محرمانه پردازش شده و نتایج تنها در قالب اطلاعات آماری گزارش خواهد شد بخش دوم پرسشنامه، اختصاص به ویژگی‌های شخصی پاسخ دهندگان داشته است. اطلاعات بدست آمده در این رابطه نشان داد که ۸۴ درصد پاسخ دهندگان دارای مدرک تحصیلی لیسانس و فوق لیسانس و ۶/۵ درصد از این افراد دارای مدرک تحصیلی دکتری هستند. رشته تحصیلی ۶۲/۴ درصد از پاسخ دهندگان، حسابداری و مدرک تحصیلی سایرین در رشته‌های مرتبط نظیر اقتصاد و مدیریت بوده است و ۵۱/۶ درصد پاسخ دهندگان دارای بیش از ۱۰ سال سابقه کار هستند همچنین ۴۹ درصد از پاسخ دهندگان حسابر، ۲۴/۸ درصد مدیر مالی و ۲۶/۲ درصد روسای شعب بانک بوده است. ویژگی‌های مذکور نشان می‌دهد پاسخ دهندگان از صلاحیت لازم جهت پاسخ گویی به سؤالات پرسش نامه برخوردار بوده‌اند. بخش سوم شامل ارائه تعاریف عملیاتی در زمینه تقلب و مسئولیت حسابرسان در ارتباط با کشف تقلب و پیشگیری از آن است که بر اساس منابع علمی و استانداردهای حسابرسی تدوین شده است. بخش چهارم پرسشنامه شامل سؤال‌های اصلی پرسشنامه می‌باشد. برای اطمینان از روایی پرسشنامه، از پرسشنامه مورد استفاده هاسیک و همکاران^{۳۳} (۲۰۰۹) استفاده شده است، اما بنا به شرایط خاص محیط حرفه حسابرسی و استانداردهای حسابرسی ایران طبق نظر چند نفر از کارشناسان حرفه حسابرسی تعدیل و تکمیل گردیده است. همچنین به منظور بررسی پایایی سؤالات پرسشنامه از سه روش آلفای کرونباخ، اسپیرمن-براون و گاتمن استفاده شده است، خلاصه نتایج بدست آمده در جدول شماره (۲) ارائه گردیده است.

جدول شماره (۲) پایایی سؤالات پرسشنامه

شرح	آلفای کرونباخ	اسپیرمن-براون	گاتمن
شکاف منطقی و معقول	٪۸۷	٪۷۸	٪۷۸
شکاف عملکرد ناکارآمد	٪۸۸	٪۸۳	٪۷۵
شکاف استاندارد ناکارآمد	٪۶۰	٪۵۸	٪۵۸

مقایسه پایایی عوامل پرسشنامه مربوط به شکاف منطقی و معقول، شکاف عملکرد ناکارآمد و شکاف استاندارد ناکارآمد بیانگر اعتبار پرسشنامه است. ضریب آلفای کرونباخ برای هر سه گروه نمونه بزرگ‌تر از ۰/۶ مشاهده شده است که براساس نتایج، کمترین ضریب اعتبار به عوامل شکاف استاندارد با مقدار ۰/۶ اختصاص دارد و بیشترین ضریب اعتبار به عوامل شکاف عملکرد ناکارآمد با مقدار ۰/۸۸ اختصاص دارد. در نتیجه اعتبار پرسشنامه با این روش تأیید شده است. پرسشنامه‌ها بدون نام توزیع و جمع آوری گردید و این مسئله به پاسخ دهندگان نیز توضیح داده شده است. بازه زمانی پژوهش سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۹۴ می‌باشد. پرسشنامه پژوهش دارای ۳۳ پرسش می‌باشد که به ۳ گروه تفکیک شده است. طبقه بندی سؤالات پرسشنامه در جدول شماره (۳) ارائه شده است.

جدول (۳) طبقه بندی سؤالات پرسشنامه

ردیف	طبقه بندی پرسش‌ها	تعداد سؤالات	شماره سؤالات
۱	سؤالات مربوط به عوامل منطقی و معقول	۱۵	۱-۱۵
۲	سؤالات مربوط به عوامل استاندارد ناکارآمد	۱۲	۱۶-۲۷
۳	سؤالات مربوط به عوامل عملکرد ناکارآمد	۶	۲۸-۳۳

پاسخ‌ها بر اساس مقیاس هفت سنجه ارزیابی شده‌اند در این طیف عدد ۱ بیانگر کمترین میزان سطح توافق پاسخ گوینده و عدد ۷ نشان دهنده بیشترین میزان سطح موافقت پاسخ گوینده خواهد بود. نمونه پیوستار مورد استفاده در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول (۴) - طیف‌های بکار گرفته شده در پژوهش و ارزش عددی آن‌ها

خیلی زیاد موافقم	زیاد موافقم	نسبتاً موافقم	متوسط موافقم	نسبتاً مخالفم	زیاد مخالفم	خیلی زیاد مخالفم
۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱

۵-۱- جامعه آماری و روش نمونه‌گیری پژوهش

جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل سه گروه به شرح زیر است:
گروه اول، حسابران مستقل:

این گروه شامل حسابداران رسمی شاغل در حرفه حسابرسی مستقل، در رده‌های مدیران، مدیران ارشد، سرپرستان و سرپرستان ارشد (در سازمان حسابرسی) و شرکاء و مدیران فنی، سرپرستان و سرپرستان ارشد حسابرسی (در مؤسسات خصوصی حسابرسی) خواهد بود. دلیل انتخاب این گروه این است که اهمیت و تجربیات آنان در زمینه حسابرسی بیش از سایر رده‌های حسابران است. آن‌ها در تاریخ انجام پژوهش، ۱۲۷ موسسه می‌باشد که بیش از ۳۸۱ نفر حسابدار رسمی در این مؤسسات مشغول بکار هستند. این ارقام براساس آخرین اطلاعات مندرج در سایت رسمی جامعه حسابداران رسمی ۳۴ و سازمان حسابرسی^{۳۵} استخراج گردیده است.
گروه دوم، روسای شعب بانک‌ها:

این گروه شامل مدیران مالی شاغل در اداره کل امور مالی بانک‌ها و مدیران مالی شاغل در اداره کل اعتبارات بانک‌ها است که مرتبط با ارائه تسهیلات به شرکت‌های سهامی عام مشغول در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشند، به عنوان استفاده کنندگان از خدمات حسابرسی صورت‌های مالی انتخاب شده‌اند. تعداد آن‌ها ۸۷ نفر می‌باشد. این ارقام بر اساس آخرین اطلاعات مندرج در سایت

رسمی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^{۳۶} استخراج گردیده است. گروه سوم، مدیران مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشند که شرط‌های زیر برای این گروه از جامعه آماری مد نظر قرار گرفته است:

۱. محل شرکت در شهر تهران واقع شده باشد و فعالیت اصلی شرکت تولیدی باشد؛
۲. سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند باشد؛
۳. حداقل ۵ سال از پذیرش شرکت در بورس اوراق بهادار گذشته باشد و شرکت‌های واجد شرایط گفته شده، ۱۰۳ شرکت است. این ارقام براساس آخرین اطلاعات مندرج در سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران^{۳۷} و سامانه کدال^{۳۸} استخراج گردیده است. در این پژوهش از نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده است. در این پژوهش برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است.

۶- یافته‌های پژوهش

در این قسمت به آزمون فرضیات پژوهش پرداخته می‌شود:

۶-۱- آزمون فرضیه اول پژوهش

جهت آزمون فرضیه اصلی اول و فرضیه‌های فرعی آن از آزمون t -test دو گروه مستقل استفاده شده است. از آزمون t دو گروه مستقل برای آزمودن تفاوت میان میانگین‌های دو گروه مستقل استفاده می‌شود. با توجه به این که پاسخ به سؤالات پرسش نامه براساس طیف هفت سنج از کمترین میزان سطح توافق پاسخ گویندگان (عدد ۱) تا بیشترین میزان سطح توافق پاسخ گویندگان (عدد ۷) ارزیابی شده‌اند پس متغیرهای کیفی پژوهش به متغیر کمی تبدیل می‌شوند. مقایسه میانگین پاسخ به پرسش نامه‌های جمع آوری شده بین دو گروه حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب در حوزه عوامل منطقی و معقول (سؤالات ۱ الی ۱۵ پرسشنامه)، استاندارد ناکارآمد (سؤالات ۱۶ الی ۲۷ پرسشنامه) و عملکرد ناکارآمد (سؤالات ۲۸ الی ۳۳ پرسشنامه) گویای تفاوت با اهمیت بین میانگین پاسخ، پاسخ گوینان در حوزه عوامل منطقی و معقول و استاندارد ناکارآمد می‌باشد. همچنین مقایسه میانگین‌های دو گروه نشان دهنده عدم وجود تفاوت با اهمیت در خصوص عوامل عملکرد ناکارآمد است. خلاصه نتایج به شرح جدول (۵) ارائه گردیده است. همان طور که مشاهده می‌شود مقدار p -value آماره t برای فرضیه فرعی ۱-۱ و ۱-۳ برابر صفر می‌باشند و کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، لذا نتیجه گیری می‌شود که بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب شکاف منطقی و معقول و استاندارد ناکارآمد وجود دارد. با توجه به مقدار p -value آماره t برای فرضیه ۲-۱، نتیجه گیری می‌شود که بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف

36 -www.cbi.ir

37 -www.reg.seo.ir

38 -www.codal.ir

تقلب، شکاف عملکرد ناکارآمد وجود ندارد. لذا فرضیه اصلی اول در حوزه شکاف منطقی و معقول و شکاف استاندارد ناکارآمد رد نمی‌شود و در زمینه شکاف عملکرد ناکارآمد رد می‌شود.

جدول شماره (۵): آماره t جهت آزمون فرضیه‌های فرعی از فرضیه اصلی اول

نتیجه	p-value	آماره t	عنوان فرضیه فرعی	شماره فرضیه فرعی	شماره فرضیه اصلی
رد نمی‌شود	۰/۰۰	-۳/۲	بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب شکاف منطقی و معقول وجود دارد	۱-۱	اول
رد می‌شود	۰/۴۷	-۰/۷۲	بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب شکاف عملکرد ناکارآمد وجود دارد	۲-۱	
رد نمی‌شود	۰/۰۰	-۳/۳۷	بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب شکاف استاندارد ناکارآمد وجود دارد	۳-۱	

۶-۲- آزمون فرضیه دوم پژوهش

جهت آزمون فرضیه اصلی دوم و فرضیه‌های فرعی آن از آزمون t-test دو گروه مستقل استفاده شده است. مقایسه میانگین پاسخ به پرسش نامه‌های جمع‌آوری شده بین دو گروه حسابرسان و روسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب در حوزه عوامل منطقی و معقول (سؤالات ۱ الی ۱۵ پرسشنامه)، استاندارد ناکارآمد (سؤالات ۱۶ الی ۲۷ پرسشنامه) و عملکرد ناکارآمد (سؤالات ۲۸ الی ۳۳ پرسشنامه) گویای تفاوت با اهمیت بین میانگین پاسخ، پاسخ‌گویان در حوزه عوامل منطقی و معقول، عملکرد ناکارآمد و استاندارد ناکارآمد می‌باشد. نتایج به شرح جدول (۶) ارائه گردیده است. همانطور که مشاهده می‌شود مقدار p-value آماره t برای هر سه فرضیه فرعی کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، و نتیجه می‌شود بین انتظارات حسابرسان و رؤسای شعب بانک در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. با توجه به اینکه هر سه فرضیه فرعی رد نشده‌اند، پس فرضیه اصلی دوم پژوهش در هر سه حوزه شکاف منطقی و معقول، استاندارد ناکارآمد و عملکرد ناکارآمد رد نمی‌شود.

جدول شماره (۶): آماره t جهت آزمون فرضیه‌های فرعی از فرضیه اصلی دوم

نتیجه	p-value	آماره t	عنوان فرضیه فرعی	شماره فرضیه فرعی	شماره فرضیه اصلی
رد نمی‌شود	۰/۰۱	۲/۵	بین انتظارات حسابرسان و رؤسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب شکاف منطقی و معقول وجود دارد	۱-۲	دوم
رد نمی‌شود	۰/۰۰	۶/۶	بین انتظارات حسابرسان و رؤسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب شکاف عملکرد ناکارآمد وجود دارد	۲-۲	
رد نمی‌شود	۰/۰۰	-۴/۰	بین انتظارات حسابرسان و رؤسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب شکاف استاندارد ناکارآمد وجود دارد	۳-۲	

۳-۶- آزمون فرضیه سوم پژوهش

جهت آزمون فرضیه اصلی سوم و فرضیه‌های فرعی آن از آزمون t-test دو گروه مستقل استفاده می‌شود. مقایسه میانگین پاسخ به پرسش نامه‌های جمع آوری شده بین دو گروه مدیران مالی و روسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب در حوزه عوامل منطقی و معقول (سؤالات ۱ الی ۱۵ پرسشنامه)، استاندارد ناکارآمد (سؤالات ۱۶ الی ۲۷ پرسشنامه) و عملکرد ناکارآمد (سؤالات ۲۸ الی ۳۳ پرسشنامه) گویای تفاوت با اهمیت بین میانگین پاسخ، پاسخ‌گویان در حوزه عوامل منطقی و معقول، عملکرد ناکارآمد و استاندارد ناکارآمد می‌باشد. نتایج به شرح جدول شماره (۷) ارائه گردیده است. همانطور که مشاهده می‌شود مقدار p-value آماره t برای هر سه فرضیه فرعی کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است، و نتیجه می‌شود بین انتظارات مدیران مالی و رؤسای شعب بانک در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب، تفاوت معنی داری وجود دارد. با توجه به اینکه هر سه فرضیه فرعی رد نشده‌اند، پس فرضیه اصلی سوم پژوهش در هر سه حوزه شکاف منطقی و معقول، استاندارد ناکارآمد و عملکرد ناکارآمد رد نمی‌شود.

جدول شماره (۷): آماره t جهت آزمون فرضیه‌های فرعی از فرضیه اصلی سوم

نتیجه	p-value	آماره t	عنوان فرضیه فرعی	شماره فرضیه فرعی	شماره فرضیه اصلی
رد نمی‌شود	۰,۰۰	۵/۴۳	بین انتظارات مدیران مالی و رؤسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب شکاف منطقی و معقول وجود دارد	۱-۳	سوم
رد نمی‌شود	۰,۰۰	۵/۶۳	بین انتظارات مدیران مالی و رؤسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب شکاف عملکرد ناکارآمد وجود دارد	۲-۳	
رد نمی‌شود	۰,۰۴۵	-۱/۹۹	بین انتظارات مدیران مالی و رؤسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب شکاف استاندارد ناکارآمد وجود دارد	۳-۳	

۷- بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام این پژوهش سنجش شکاف انتظارات حسابرسان، مدیران مالی و روسای شعب بانک‌ها در مورد وظیفه حسابرسی در قبال پیشگیری و کشف تقلب می‌باشد. در این پژوهش از پرسشنامه مشابه پژوهش هاسیک و همکاران (۲۰۰۹) که با توجه به شرایط خاص ایران تعدیل شده بود، استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ برای هر سه گروه نمونه بزرگ‌تر از ۰/۶ محاسبه شده که بیانگر اعتبار پرسشنامه است. طبق آزمونهای آماری انجام شده، فرضیه فرعی ۱-۱ و ۳-۱ پژوهش رد نمی‌شود که با نتایج حاصل از پژوهش هنیفا و هدیبا^{۳۹} (۲۰۰۴)، صدیقی و همکاران^{۴۰} (۲۰۰۹)، لی گیو^{۴۱} (۱۹۷۴) و پژوهش حیدری تازه کند (۱۳۸۴) مطابقت دارد. در تمامی پژوهش‌ها، شکاف معنی داری بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در رابطه با برخی حوزه‌های مسئولیت حسابرسان از جمله پیشگیری و کشف تقلب تأیید شد. با توجه به اینکه از سه فرضیه فرعی، فرضیه فرعی دوم رد شد، نتیجه گیری می‌شود که بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب شکاف عملکرد ناکارآمد وجود ندارد ولی بین انتظارات حسابرسان و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسی در رابطه با کشف تقلب شکاف منطقی و معقول و استاندارد ناکارآمد وجود دارد.

با انجام آزمونهای آماری فرضیه‌های فرعی ۱-۲، ۲-۲ و ۳-۲ نیز رد نمی‌شود. پژوهش‌های پیشین تأیید می‌کنند که نظرات مدیران مالی نسبت به بقیه استفاده کنندگان به نظرات حسابرسان نزدیک

39 - Hanifa & Hodib.

40 - siddiqui et al.

41 - Liggio

تر است هنیفا و هدیبا^{۴۲} (۲۰۰۷)، لین و چن^{۴۳} (۲۰۰۴). در نتیجه بین انتظارات حسابرسان و رؤسای شعب بانک در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب، تفاوت معنی داری وجود دارد. با توجه به اینکه هر سه فرضیه فرعی پذیرفته شدند، فرضیه اصلی دوم پژوهش رد نمی‌شود. طبق تحلیل‌های آماری، فرضیه سوم پژوهش رد نمی‌شود که با نتایج حاصل از پژوهش دیکسن و همکاران^{۴۴} (۲۰۰۶)، فضلی و احمد (۲۰۰۴) و بست و همکاران^{۴۵} (۲۰۰۱) مطابقت دارد. در هر سه پژوهش یاد شده شکاف انتظارات معنی داری بین رؤسای شعب بانک‌ها و مدیران مالی در مورد مسئولیت حسابرسان برای پیشگیری و کشف تقلب یافت شد. در نتیجه بین انتظارات رؤسای شعب بانک و مدیران مالی در مورد وظیفه حسابرسان در رابطه با کشف تقلب، تفاوت معنی داری وجود دارد. با توجه به اینکه هر سه فرضیه فرعی پذیرفته شدند، فرضیه اصلی سوم پژوهش رد نمی‌شود.

۸- پیشنهاد و یافته‌های پژوهش

این قسمت شامل دو بخش است:

۸-۱- پیشنهادهای کاربردی

باتوجه به تأیید شکاف انتظارات مدیران مالی و رؤسای شعب بانک‌ها پیشنهاد می‌شود استانداردهایی تدوین گردد که بتواند تا حد امکان شکاف انتظارات استفاده کنندگان از خدمات حسابرسان صورت‌های مالی را کاهش دهد. با در نظر گرفتن محدودیت‌های ذاتی حسابرسان دوره‌های توجیهی برای گروه‌های سه گانه فوق گذاشته شود تا وضع قوانین و استاندارد گذاری‌ها با سطوح انتظارات استفاده کنندگان همخوانی داشته باشد.

۸-۲- پیشنهاد پژوهش‌های آتی

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی در زمینه بررسی شکاف انتظارات در حوزه تداوم فعالیت شرکت‌ها، استقلال حسابرسان و مراقبت‌های حرفه‌ای حسابرسان صورت گیرد. گروه‌های تشکیل دهنده این پژوهش مدیران مالی شرکت‌ها و رؤسای شعب بانک‌ها بوده‌اند پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از دیگر گروه‌های استفاده کننده از گزارش حسابرسان مستقل از جمله سرمایه گذاران، تحلیلگران مالی نیز به عنوان جامعه آماری استفاده شود. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به مقایسه اختلاف انتظارات سه گروه (حسابرسان، مدیران مالی و رؤسای شعب بانک‌ها) و اینکه انتظارات کدام گروه بیشتر بوده و آیا تفاوت معنی دار می‌باشد

42- Hanifa & Hodib

43- Ien & chen

44- Dixon et al

45 - Best et al

یا خیر، پرداخته شود.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی علاوه بر آزمون فرضیه گروه‌های مختلف به مقایسه اختلاف انتظارات گروه‌های مورد بررسی از طریق آماره اختلاف معنی دار ضرایب پرداخته شود.

□ منابع و مآخذ

- ۱- احمد زاده، زاهد. (۱۳۹۲). بررسی شکاف انتظارات بین حسابرسان مستقل و سرمایه گذاران نهادی در ارزیابی بندهای گزارش حسابرسی، مطالعات کمی در مدیریت، ۴(۳): ۱۰۱-۱۲۰.
- ۲- آقائی، محمدعلی و مجید علیجانی. (۱۳۸۱). شکاف انتظارات در حسابرسی. دانش حسابرسی ۳(۱۲): ۳۸-۲۹.
- ۳- بزرگ اصل، موسی. (۱۳۷۷). نقش حسابرسان مستقل در جامعه: رویکردی جدید برای کاهش شکاف انتظارات (تصورات)، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی ۶(۲۳): ۱۱۱-۱۰۱.
- ۴- بزرگ اصل، موسی. (۱۳۷۹). برداشت حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان از محتوی پیام‌های ارسال شده بوسیله گزارش‌های حسابرسان. رساله دکترا، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۵- حیدری تازه کند، قنبر. (۱۳۸۴). بررسی شکاف انتظارات در حسابرسی در رابطه باحوزه‌های مسئولیت حسابرسان مستقل (تقلبات، اشتباهات، ارزیابی تداوم فعالیت و ارزیابی کنترل‌های داخلی). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی.
- ۶- خالقی بایگی، احمد. (۱۳۸۲). شکاف انتظاراتی بین حسابرسان و استفاده کنندگان از نقش اعتباردهی حسابرسان مستقل. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۷- علیجانی، مجید. (۱۳۸۰). بررسی شکاف انتظارات (تصورات) در مورد ارزیابی رعایت قوانین و مقررات در حسابرسی صورت‌های مالی توسط حسابرسان مستقل. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری چاپ نشده، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۸- کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی (۱۳۸۶). استانداردهای حسابرسی. (چاپ نهم). تهران: انتشارات سازمان حسابرسی.
- ۹- کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی. (۱۳۸۸). اصول و ضوابط حسابداری و حسابرسی، استانداردهای حسابرسی، تهران: سازمان حسابرسی.
- ۱۰- کمیته مسئول تدوین بیانیه‌های مفاهیم بنیادی حسابرسی. (۱۳۸۸). بیانیه مفاهیم بنیادی حسابرسی علی نیکخواه آزاد، تهران: سازمان حسابرسی.
- ۱۱- مهدیان، علی. (۱۳۸۸). شکاف انتظارات بین حسابرسان مستقل و مدیران مالی شرکت‌ها در ارزیابی بندهای گزارش حسابرسی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات.
- ۱۲- ماهنامه حسابداری. (۱۳۸۸). کاهش تقلب در شناسایی درآمد ۷: ۲۱۵.
- ۱۳- نیکبخت، محمد رضا. (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر فاصله انتظاراتی بین حسابرسان و استفاده کنندگان از صورت‌های مالی در محیط ایران، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۵(۲۰): ۳۴-۳۳.

1. Amirhossein Taebi Noghondari, & Soon-Yau Foong. (2013). Antecedents and Consequences of Audit Expectation gap: Evidence from the banking sector in Malaysia. *Managerial Auditing Journal*. 28(5): 384406-.
2. Best, P.J., Buckby, S. & Tan, C. (2001). Evidence of the Audit Expectation Gap in Singapore. *Managerial Auditing Journal*, 16(3), pp 134144-. <http://dx.doi.org/10.110802686900110385579/>
3. Chowdhury, R., Innes, J. & Kouhy, R. (2005). The Public Sector Audit Expectation Gap in Bangladesh. *Managerial Auditing Journal*. 20(8): 893908-.
4. Dixon and Wood head, A.D., (2006), "An investigation of the expectation gap in Egypt", *managerial Auditing Journal*, Vol. 21, No.3, pp. 293- 302.
5. Fadzly, Mohamed Nazir and Ahmad, Zauwiyah, (2004), "Audit expectation gap: The case of Malaysia", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 19, No. 7, pp. 897915-.
6. Guy, D., Suilivan, J. (1988). The Expectations Gap in Auditing Standards. *Journal of Accountancy*. 165: 3646-.
7. Gold, A., Gronewold, U. and Pott, C. (2010). Does the Revised ISA 700 Unqualified Auditor's Report Reduce the Audit Expectation Gap? available at: <http://ssrn.com/abstract=1492082>.
8. Hassink, H.F.D., Bollen, L.H., Meuwissen, R.H.G., Vries, M.J.de. (2009). Corporate Fraud and the audit expectations gap: A study among business managers, *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*. 18 (2): 85100-.
9. Haniffa, R., & Hudaib, M. (2007). Locating audit expectations gap within a cultural context: The case of Saudi Arabia. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*. 16(2): 179-206.
10. Keith A. Houghton, Christine Jubb, Michael Kend. (2011). Materiality in the context of audit: the real expectations gap. *Managerial Auditing Journal*. 6(26): 482500-.
11. Lin, J. Z. & Chen F. (2004). An Empirical Study of Audit Expectation Gap in The People's Republic of China. *International Journal of Auditing*. 8: 93115-.
12. Liggio, C. D. (1974). The expectation gap: The accountant's Waterloo. *Journal of Contemporary Business*. 3(3): 27-44.
13. Macdonald Commission. (1988). Report of the Commission to study the public's Expectations of Audits (Toronto: Canadian Institute of Chartered Accountants: 11.
14. Porter, B. (1993). An empirical study of the audit expectation-performance gap. *Accounting & Business Research*. 24(93): 4968-.
15. Ruhne, Klaus and Schmidt, Martin. (2014). The Audit Expectation Gap: Existence, Causes, and the Impact of Changes. *Accounting and Business Research*. 44 (5), pp. 572-601.
16. Sikka, P., Puxty, A., Willmot, H. and Cooper, C. (1998). The impossibility of

eliminating the expectations gap: some theory and evidence. *Critical Perspectives on Accounting*. 9(3): 1424-.

17.Sidani,Y.M. (2007). The audit expectation gap: Evidence from Lebanon. *Managerial Auditing Journal*. 22(3): 288302-.

18.Siddiqui,J.,Nasreen,T.,Choudhury-Lema,A. (2009). The audit expectations gap & the role of audit education: the case of an emerging economy. *Managerial auditing journal*. 24(6): 564583-.

